

Den evige gjenkomst

STUDIO SOKRATES: Arne Garborg stussa nok da han leste Nietzsches tanker om den evige gjenkomst. Der er intet håp i sikte, ingen framgang, intet mål; det er det samme som kommer igjen og igjen, meningsløst og blindt. Pessimisme i høyeste potens! I all evighet. Dette ble i meste laget for Arne Garborg.

Lars Nilsen er programleder i Studio Sokrates og skriver om sine kommende programmer og filosofiske undringer på Salongen.

I meste laget

Godt uttrykk dette: I meste laget. Det betyr: I overkant, eller for mye. Garborg ville ikke være med på Nietzsche-galeien, han setter inn en fotnote i teksten der han presenterte Nietzsches tanker om den evige gjenkomst for norske lesere:

Det kan vera eit spursmaal kva Nietzsche hev tenkt seg her; i det heile er læra hans lite gjennomarbeidd so det er mangt som vert uklaart. (*Syn og Segn*, 1895, s. 344)

Nietzsche sier altså at alt som skjer – kommer til å gjenta seg selv – alltid og i all evighet. Man kunne tenke seg at alle mine valg og handlinger skulle rippes opp og opp og opp i et inferno à la

Dante. Men hos Dante kan man slippe – på visse betingelser. Hos Nietzsche er der ingen som kommer unna.

Elsk din skjebne

Man kan si: «Nietzsche ber oss om å elske vår skjebne.» At vi må finne ut hva det er i verden vi ikke kan gjøre noe med – og hva det er i våre liv vi kan gjøre noe med – og så holde oss til det siste: Gjøre noe med våre liv, med sikte på at vi kan komme til å måtte gjenta livet om og om igjen i all evighet. Samt akseptere at der er en del forhold i verden vi ikke kan gjøre noe med.

Det siste høres jo fint ut, men Garborg visste nok bedre enn som så: I boka han kalte «min naturalistiske jær-roman», *Fred* fra 1892 lar han hovedpersonen Enok gjøre en kategorifeil i Nietzsche-format. Enok har et syn, en opplevelse, han ser «handa med problemet med Nietzsches eksplosive tanker om den evige gjenkomst: Skjebnevalg har ingen varedeklarasjon. Vi kan ikke vite hvordan det kommer til å gå.

Draugedans

Skriver Garborg om Nietzsches evige gjenkomst.

Ikkje nok med at verdi er tull og livet eit talm: men dette tull og dette talm skal halda paa; me skal lida det upp att i ævelengd, aldri sleppa ut or denne draugedansen. (Ibid, s. 345)

Med Garborgs Enok går det til helvete i en sentral forstand. Først ødelegger han familien sin, han tukter dem inn i et inferno av gudsfrykt og selvpålagte offer for nå skal Enok vise alle hva det betyr å please Jesus.

Når familien faller fra hverandre og alt går i oppløsning oppdager han at han hadde «misstydd guds vilje». Enok misforsto. Han gjorde en feil. I klassisk tragisk forstand er det for seint når Enok innser feilen. Det siste han mister er forstanden. Og så er det bare surkling når romanen slutter.

Religionspsykologen Arne Garborg var klok av skade.

Han fulgte Nietzsche, men bare et stykke på veien.